

О. В. Клименко,
магістр, головний спеціаліст, аналітично-організаційний відділ Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг, м. Київ

ТРАНСПОРТНЕ ЗАПІЗНЮВАННЯ РЕАКЦІЇ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ НА ЗМІНИ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. Klymenko,
master's degree, general specialist of analytical and organizational department of National Commission
for the State Regulation of Financial Services Markets

TRANSPORT DELAY OF THE REACTION OF NON-BANKING FINANCIAL SERVICES MARKETS
TO CHANGES IN THE ECONOMICS INDICATORS OF UKRAINE

Сформульовано і досліджено поняття "транспортне запізнювання" реагування ринків небанківських фінансових послуг на зміни показників фінансово-економічного становища держави. Показано, що функціонування ринків небанківських фінансових послуг прямо залежить від стану економіки України, від ВВП держави, розмірів середньої заробітної плати та середньої пенсії. Розраховано матрицю коефіцієнтів кореляції між ВВП, розмірами середньої заробітної плати та середньої пенсії в Україні і фінансовими показниками діяльності страхового ринку і ринку кредитних спілок.

The concept of "transport delay" of the reaction of the markets of non-banking financial services to changes in the indicators of the financial and economic state of the state has been formulated and studied. It is shown that the functioning of non-banking financial services markets directly depends on the state of the Ukrainian economy, on the state's GDP, average wage and average pension. The matrix of correlation coefficients between GDP, the average wage and average pension in Ukraine and the financial performance of the insurance market and the credit union market has been calculated.

*Ключові слова: економіка, фінанси, ринки небанківських фінансових послуг, розвиток, закономірності.
Key words: economy, finance, non-bank financial services markets, development, consistent patterns.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Ефективність функціонування ринків небанківських фінансових послуг прямо залежить від становища економіки України, фінансовими показниками якої є ВВП держави, курс гривні у відношенні до долара, розміри середньої заробітної плати та середньої пенсії. Різні сектори цих ринків неоднаково реагують на збудження в економіці держави як відносно часових термінів, так і інтенсивності реагування. Для прогнозування розвитку ринків небанківських послуг на перспективу необхідно розкрити закономірності їх діяльності та встановити функціональні залежності показників фінансово-го стану різних сегментів цих ринків від основних фінансових показників розвитку економіки держави. Зазначене питання є актуальним, має наукове і практичне значення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню ринків небанківських фінансових послуг присвячено сотні фундаментальних публікацій. Ретельно проаналізувати усі відомі роботи в нашій статті неможливо. Але огляд найбільш вагомих монографій і статей, посилання на які зроблені в наших публікаціях [1—4], приводить до висновку, що тема вивчення явища запізнювання реагування кожного сегмента ринків небан-

ківських фінансових послуг на політичні і економічні струси в державі майже не досліджена. При тому, що ці питання не тільки становлять науковий інтерес, але й мають практичне значення для прогнозування розвитку розглядаємих ринків в Україні. В роботі [1] сформульовано поняття "транспортне запізнювання" реагування ринків небанківських фінансових послуг на зміни показників фінансово-економічного стану держави.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз транспортного запізнювання в часі реакції показників діяльності ринків небанківських фінансових послуг на збудження економіки держави як в умовах її стабільного розвитку, так і при кризових ситуаціях. Результати дослідження цього явища представлені на прикладах діяльності страхових компаній (СК) і кредитних спілок (КС).

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основу матеріалів досліджень склали фактичні показники діяльності ринків небанківських фінансових послуг на протязі 2005—2017 років. У процесі виконання роботи використані сучасні методи системно-структурного та формально-логічного аналізу, економіко-статистичні методи, методи прогнозування, порівняльні

підходи та узагальнення. Застосовані методики статистичної обробки великих масивів інформації, регресійний та кореляційний аналіз. Інформаційну базу склали офіційні матеріали Державної служби статистики, Національного банку України (НБУ), Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) [5—7].

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У нашій роботі [1] було запропоновано при аналізі явища транспортного запізнювання фінансових систем використовувати підходи і методи, розвинуті у теорії систем, у теорії регулювання та управління. Наприклад, в електромеханічних системах виконавчий орган реагує на зміну вхідних параметрів із запізнюванням. На наш погляд, подібний підхід є припустимим при вивченні поведінки фінансових систем і безпосередньо ринків небанківських фінансових послуг.

Аналіз основних фінансових показників діяльності українських кредитних спілок (КС) і страхових компаній (СК) протягом більше ніж десяти років засвідчив [1—4], що такі основні показники їх діяльності, як активи, капітал, вклади членів КС на депозитні рахунки, обсяги сплачених статутних фондів СК та ін., являють собою певну функцію часу і показника ВВП або курсу гривні у відношенні до долара. У свою чергу, ВВП і курс гривні також є функцією часу. Зрозуміло, що показники фінансового становища ринків небанківських фінансових послуг, які залежать від ВВП і курсу гривні у державі, реагують на зміни ВВП і курсу гривні з певним запізнюванням. Функція, що відображає залежність названих фінансових показників діяльності КС або СК від, наприклад ВВП держави, зміщується (переміщується) на час транспортного запізнювання. Тобто на час проходження відображеного у грошовому вимірі сигналу про зміни (погіршення або покращення) параметрів фінансової ситуації в державі до системи ринків небанківських фінансових послуг.

Таким чином, залежність будь якого з названих показників фінансової діяльності КС або СК являє собою певну функцію $y(t)$ від аргументу $x(t)$, яким є один або декілька фінансових показників розвитку економіки України. Тобто $y(t) = f[x(t)]$. На вхід фінансової системи КС або СК надходить інформація щодо стану аргументу x в час t . Тобто надходять значення $x(t)$. Але фінансова система починає реагувати на цю інформацію із запізненням на час τ . Проміжок часу τ в технічній літературі називають часом транспортного запізнювання. В результаті реакція розглядаємого сегмента ринку представляє собою функцію $y(t) = f[x(t-\tau)]$ аргумента x (фінансового показника економіки держави), зміщеного на час τ його транспортного запізнювання. Відповідно можна вважати, що $y(t) = y(t-\tau)$. При $\tau = 0$ маємо $y(t) = y(t)$.

Така особливість функціонування ринків небанківських фінансових послуг вимагає при суворому підході до задачі опису відзначених закономірностей рівняннями з аргументами, які запізнюються. Підкреслимо, що величина (відрізок часу) запізнювання реагування в принципі не має постійного значення, а залежить як від самої шуканої функції, так і від її аргументів та інших змінних. Ці обставини (а головне — труднощі з вираженням математичними рівняннями залежності фінансових показників діяльності ринків небанківських фінансових послуг від показників стану економіки держави) ускладнюють аналіз.

Результати виконаного в роботах [1—4] дослідження дозволяють упевнено стверджувати, що фінансові показники діяльності КС, СК, недержавних пенсійних фондів (НПФ), інших структур, які працюють на ринку небанківських фінансових послуг, реагують на зміни фінансово економічного стану держави з неоднаковими в часі величинами транспортного запізнювання. В деяких випадках при аналізі процесу функціонування

ринків небанківських фінансових послуг, коли показники стану економіки держави перебувають на приблизно постійному рівні, можна припустити, що транспортне запізнювання $\tau=0$, і цей фактор не враховувати.

Навіть при оперативному, миттєвому надходженні інформації про зміни стану економіки держави на вхід системи небанківських фінансових послуг ця система (суб'єкти системи) внаслідок її інерційності почне реагувати на отриманий сигнал із запізнюванням на час τ . Тому питання полягає лише у визначенні величини τ для кожного сегмента, сектора розглядаємого ринку. Спрощення $\tau=0$ є припустимим тільки для окремих похідних при розгляді окресленого процесу на відносно короткому відрізку часу при умові, що $y(t) \approx \text{Const}$. А також при наявності підстав, виявлених в результаті виконаних досліджень цього питання.

Важливо підкреслити, що в практичному житті оброблена статистична інформація щодо стану економіки держави (наприклад показники ВВП) надходить на вхід системи ринків небанківських фінансових послуг також із запізненням. Значачена інформація публікується у звітах органів державної влади або помісячно, чи поквартально [5—7], що буває частіше. Але ринки небанківських фінансових послуг відчують погіршення чи покращення економіки і фінансового стану держави по поведінці споживачів небанківських послуг. Ці ринки відчують будь-які зміни життєвого рівня населення держави або фінансового стану підприємств і бізнесових структур, які є споживачами послуг, навіть без опрацювання офіційної інформації, що надається, органами державної влади. Але орієнтація на емоційні відчуття і судження не забезпечує достовірні висновки і прийняття обгрунтованих рішень. У цьому аналізі будемо покладатися виключно на офіційну інформацію.

Фінансові показники діяльності страхових компаній і кредитних спілок в Україні у період 2005—2017 роках, співставленні із показниками ВВП, середніх величин заробітної плати і пенсій і наведені у доларовому вимірі в таблиці 1. В цій таблиці використані такі позначення: x — ВВП; y_6 — середня заробітна плата; y_7 — середня пенсія. Для СК: y_1 — активи за балансом; y_2 — обсяги сплачених статутних фондів; y_3 — валові страхові премії; y_4 — валові страхові виплати; y_5 — рівень валових виплат, %. Для КС: y_{11} — активи; y_{12} — капітал; y_{13} — кредити, надані членам КС; y_{14} — внески членів КС на депозитні рахунки.

Аналіз наведених у таблиці 1 даних засвідчує наступні тенденції в плані реагування показників діяльності СК і КС на коливання ВВП, середніх величин заробітної плати і середньої пенсії.

Падіння ВВП у 2009 році по відношенню до його значення у 2008 році склало $\sim 35\%$. В період з 2007 по 2014 рік ВВП було мінімальним у 2009 році. Потім ВВП поступово зростало до обвалу у 2014 році, викликаного деструктивними подіями в державі. За період з 2005 по 2016 рік максимальні величини ВВП були отримані у 2008 (\$17992 млн) і 2013 (\$182026 млн) роках. В ці роки досягли максимальних значень середня зарплата і середня пенсія. У 2008 році досягли максимуму також показники $(y_1 - y_4)$ і $(y_{11} - y_{14})$ фінансового стану СК і КС. Зауважимо, що у 2013 році деякі (y_2, y_3) показники діяльності СК і всі показники $(y_{11} - y_{14})$ КС хоча і були відносно високими на той період, але були значно гіршими ніж у 2008 році. Така ситуація була обумовлена тим, що у 2009 році економіка України понесла значні втрати у зв'язку із світовою фінансовою кризою. Після 2009 року, коли майже всі розглядаємі показники катастрофічно впали до мінімальних позначок, економіка почала відновлюватися. ВВП, середня зарплата і середня пенсія у 2013 році навіть перевищили рівень 2008 року. Заробітна плата і пенсія суттєво (табл. 1).

Основний висновок з аналізу наведеної інформації відносно теми даної статті полягає в тому, що транспортне запізнювання реагування фінансових показників

Таблиця 1. Показники стану ринків небанківських фінансових послуг у 2005–2016 роках (у доларах США)

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
X	86142	107753	142719	179992	117228	136419	165244	176309	182026	131805	90615	93270
Y ₁	4082,2	4751,4	6378,8	7960,7	5386,8	5700,2	6039,8	7036,0	8305,7	5910,9	2780,0	2194,6
Y ₂	1295,9	1661,6	2105,7	2507,3	1909,3	1818,3	1768,6	1824,4	1905,7	1272,1	662,6	495,5
Y ₃	2508,1	2738,6	3566,0	4558,1	2623,7	2908,6	2848,2	2691,5	3585,9	2251,9	1361,2	1376,4
Y ₄	369,6	514,8	834,2	1338,6	864,7	769,3	610,5	644,6	582,0	426,1	370,8	345,9
Y ₅	14,7	18,8	23,4	29,4	33,0	26,4	21,4	23,9	16,2	18,9	27,2	25,1
Y ₆	157,3	206,1	267,5	342,9	244,6	282,1	330,5	378,7	409,6	292,8	192,6	203,0
Y ₇	61,8	80,5	94,7	147,3	119,9	130,1	144,6	156,8	183,9	140,5	76,4	68,0
Y ₁₁	378,2	614,8	1 041,7	1 192,0	541,4	432,5	299,5	332,5	324,0	196,7	94,5	79,5
Y ₁₂	130,9	217,4	307,2	325,4	98,3	140,8	118,3	136,2	132,1	88,2	47,6	40,9
Y ₁₃	280,7	514,2	893,5	1058,0	501,7	422,1	280,8	316,7	293,9	167,8	82,1	70,4
Y ₁₄	222,0	381,5	683,4	750,1	379,8	245,1	148,8	160,0	166,4	83,3	39,4	32,5

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України, НБУ і Нацкомфінпослуг [5–7].

діяльності СК і КС на зростання ВВП держави складає менше одного року, оскільки максимальні значення ВВП і аналізованих показників припадають на один і той же 2008 рік. Вірогідно, що така поведінка розглядаємих ринків небанківських фінансових послуг була обумовлена також впевненістю суб'єктів ринку щодо стабільності і позитивного розвитку економіки держави в найближчій перспективі.

Погіршення показників фінансового стану СК і КС внаслідок падіння ВВП, середньої заробітної плати і середньої пенсії у 2009 році відбувалось в подальші роки не так стрімко, як їх зростання, починаючи з 2005 року. При цьому, якщо у сфері СК активи за балансом (y₁), як і ВВП впали до мінімуму у 2009 році, то обсяги сплачених статутних фондів (y₂) і валові страхові виплати (y₄) досягли мінімальних розмірів тільки через два роки, тобто у 2011 році. Саме тому можна вважати, що час транспортного запізнювання реакції показників y₂ і y₄ на падіння ВВП складає майже два роки, що значно більше, ніж для y₁ і y₃.

Реагування показників y₁₁–y₁₄ діяльності КС на зменшення ВВП держави у 2009 році було дуже суттєвим, оскільки за 2009–2010 роки їх величини зменшились в декілька разів. Своєю дна ці показники досягли у 2011 році. Реагувати на зменшення ВВП кредитні спілки почали ніби-то невідкладно, у 2009 році. Але зменшення показників y₁₁–y₁₄ до їх мінімальних значень відбувалося на протязі двох років, а не одного. Можна припустити, що однією з причин цього було транспортне запізнювання реагування.

Значення коефіцієнтів лінійної кореляції між ВВП, середніми величинами заробітної плати і пенсії і розглядаємими показниками фінансової діяльності СК і КС протягом 2005–2016 років представлені у вигляді матриці в таблиці 2.

Наведені в таблиці 2 дані дозволяють зробити деякі висновки щодо взаємопов'язаності між собою фінансових показників діяльності СК і КС, а також відносно загальних ознак функціонування ринків небанківських

фінансових послуг. Як і повинно бути, середня заробітна плата в державі прямо і однозначно залежить від ВВП, коефіцієнт кореляції R=0,97. Від ВВП держави залежить і рівень пенсій (R=0,91), що зрозуміло. При цьому поточний рівень пенсій тісніше пов'язаний з поточним рівнем середньої заробітної плати (R=0,96), ніж з ВВП.

Від ВВП найбільше залежать активи за балансом СК (R=0,92), менше обсяги сплачених статутних фондів і валові страхові премії. Для цих показників коефіцієнт кореляції однаковий (R=0,75). Найменшу кореляцію з ВВП (R=0,60) мають валові страхові виплати. Згідно з даними таблиці 2 найбільший вплив на показники (y₁–y₂) мають саме валові страхові премії (y₃), тобто надходження грошей в систему страхових компаній. Зрозуміло, що при нинішньому законодавстві на валові страхові виплати суттєво впливає фінансова політика, яку проводить в цьому питанні кожна окрема СК і в цілому сфера страхового ринку. Саме тому показник y₄ страхових виплат сильніше пов'язаний з показником y₃ страхових премій (R=0,83), ніж з ВВП.

На показники y₁₁–y₁₄ діяльності КС не впливають ВВП, величини середньої заробітної плати і пенсії. Коефіцієнти кореляції не значущі. Фінансові показники діяльності сфери кредитної кооперації тісно корелюють з аналогічними показниками страхового ринку (табл. 2), що пояснюється їх близькою природою, суттю цих фінансових послуг. Високі значення коефіцієнтів кореляції між такими показниками КС як активи, капітал, кредити, надані членам КС, внески членів КС на депозитні рахунки і показниками обсягів сплачених статутних фондів СК, валовими страховими преміями і виплатами СК (табл. 2) обумовлені тим, що характеристики зростання і занепаду цих ринків на протязі 2005–2016 років (табл. 1) були схожими. Причина полягає, вірогідніше за все, в тому, що КС розповсюджені в більшості в сільській місцевості, де фінансова спроможність населення менше залежить від середніх величин заробітної плати і пенсій в цілому по країні.

Таблиця 2. Матриця кореляційних зв'язків (коефіцієнтів) між фінансовими показниками страхових компаній, кредитних спілок та ВВП, величинами середньої заробітної плати і середньої пенсії в Україні*

	X	Y ₁	Y ₂	Y ₃	Y ₄	Y ₅	Y ₆	Y ₇	Y ₁₁	Y ₁₂	Y ₁₃	Y ₁₄
X	1											
Y ₁	0,92	1										
Y ₂	0,75	0,87	1									
Y ₃	0,75	0,87	0,94	1								
Y ₄	0,60	0,65	0,84	0,83	1							
Y ₅	0,02	-0,07	0,14	0,01	0,56	1						
Y ₆	0,97	0,87	0,61	0,60	0,45	-0,01	1					
Y ₇	0,91	0,87	0,60	0,56	0,44	0,02	0,96	1				
Y ₁₁	0,38	0,53	0,80	0,83	0,85	0,26	0,18	0,11	1			
Y ₁₂	0,45	0,58	0,78	0,85	0,74	0,05	0,25	0,14	0,96	1		
Y ₁₃	0,43	0,56	0,82	0,85	0,89	0,32	0,23	0,16	1,00	0,95	1	
Y ₁₄	0,32	0,48	0,77	0,80	0,84	0,30	0,12	0,06	1,00	0,94	0,99	1

Джерело: розрахована автором за даними Державної служби статистики України, НБУ і Нацкомфінпослуг [5–7].

Наведені вище результати дозволяють більш достовірно прогнозувати поведінку ринків небанківських фінансових послуг в майбутньому залежно від прогнозу розвитку економіки України на перспективу. В статтях [1, 4] представлені розраховані рівняння регресії, які відображають залежність середньої заробітної плати і середньої пенсії, а також фінансових показників діяльності СК і КС від ВВП. Значення R^2 , які вказані на рисунках цих статей, трохи не співпадають з величинами квадратів коефіцієнтів R у таблиці 2. Розбіжності є незначущими і обумовлені тим, що таблиця 2 розрахована на базі масивів інформації, доповнених свіжими даними, які надійшли вже після публікації статей [1; 4].

Спираючись на дані в названих статтях і в таблицях 1 та 2, можна стверджувати, що залежність середніх величин заробітної плати і пенсії від ВВП навіть у середньостроковій перспективі залишиться такою ж сильною, як і нині. Валові страхові премії також будуть залежати головним чином від розмірів заробітної плати і пенсій. В свою чергу всі інші показники фінансової діяльності СК, а саме y_1, y_2, y_4, y_5 , будуть визначатися рівнем валових страхових премій.

Представлені в таблицях 1 і 2 показники $y_{11}—y_{13}$ фінансової діяльності кредитних спілок в майбутньому залишаються залежними головним чином, від внесків грошей членами КС на депозитні рахунки. Очікувати зростання показника y_{14} в найближчі роки маловірогідно.

Враховуючи, що проміжок τ часу транспортного запізнювання реагування показників фінансової діяльності СК і КС на зміни наведених в таблицях 1 і 2 показників стану економіки країни менше одного року, то в першому наближенні припустимо в прогнозах розвитку зазначених ринків небанківських фінансових послуг користуватися рівняннями регресії, представленими в статтях [1; 4]. Оскільки різні сегменти ринку небанківських фінансових установ неоднаково реагують на зміни фінансово-економічного становища держави, то слід очікувати в наукових роботах подальшого поглибленого аналізу питань визначення строків транспортного запізнювання реагування кожного сегмента розглядаємого ринку на зазначені зміни.

ВИСНОВКИ

Ринки небанківських фінансових послуг невідкладно або з певним запізнюванням реагують на стан економіки держави і життєвий рівень населення України. Екстремуми функцій часу показників фінансової діяльності страхових компаній (СК) і кредитних спілок (КС) збігаються з роками кризи в економіці держави. Кредитні спілки сильніше але повільніше реагують на зміни стану економіки України ніж страхові компанії. Величини транспортного запізнювання реагування фінансових показників діяльності СК і КС у відношенні до ВВП, до розмірів середньої заробітної плати і середньої пенсії менші одного року. Розраховані коефіцієнти кореляції

між фінансовими показниками, що характеризують стан економіки і ефективність діяльності ринків страхування і кредитних спілок.

Література:

1. Клименко О.В. Стійкість і стабільність ринків небанківських фінансових послуг України // Економіка України. — 2017. — №7. — С. 49—63.
2. Клименко О.В. Ринки небанківських фінансових послуг України в умовах кризового стану економіки // Економіка України. — 2016. — №7. — С. 33—45.
3. Клименко О.В. Закономірності розвитку ринків небанківських фінансових послуг в Україні // Фінанси України. — 2014. — №6. — С. 80—94.
4. Клименко О.В. Ринки небанківських фінансових послуг: питання стійкості в умовах економічної кризи // Економіка та держава. — 2016. — №4. — С. 96—101.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
6. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг за 2016 рік: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html>
7. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

References:

1. Klymenko, O.V. (2017), "Sustainability and stability of non-banking financial services markets of Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7, pp. 49—63.
  2. Klymenko, O.V. (2016), "Markets of nonbank financial services of Ukraine under conditions of economy's crisis state", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 7, pp. 33—45.
  3. Klymenko, O.V. (2014), "Patterns of non-bank financial services markets in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 80—92.
  4. Klymenko, O.V. (2016), "Markets of banking financial services: problems of stability in the economic crisis", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 96—101.
  5. State Statistics Service of Ukraine (2016), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed September 2017).
  6. National Commission for State Regulation of Financial Services Markets (2016), "Report on the work of the National Commission for State Regulation of Financial Services Markets in Ukraine 2016", available at: <https://nfp.gov.ua/content/rzviti-nackomfinposlug.html> (Accessed September 2017).
  7. National Bank of Ukraine (2016), "Dynamics of structural units operating banks in Ukraine", available at: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798 (Accessed September 2017).
- Стаття надійшла до редакції 11.09.2017 р.*

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"